

Cena żyta jako miernik wysokości podatku rolnego

1. Zagadnienia ogólne

Celem niniejszej pracy jest wykazanie błędności stosowania średniej ceny skupu żyta jako miernika wysokości podatku rolnego.

Wysokość podatku rolnego, zgodnie z ustawą o podatku rolnym¹ ustalana jest ustawowo jako równowartość pieniężna 2,5 q żyta z hektara przeliczeniowego według średniej ceny za trzy pierwsze kwartały roku poprzedzającego rok podatkowy, ogłaszanej przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

W założeniach miernik naturalny podatku miał zapobiec zbytniemu zmniejszeniu podatku z upływem czasu oraz utrzymaniu stabilności obciążeń. Żyto zostało wybrane jako podstawowy produkt gospodarstwa rolnego, zaś wysokość jego ceny miała uwzględniać poziom dochodowości gospodarstwa². Zakładano, iż obciążenia podatkowe tak skonstruowane będą bardziej odczuwane przez gospodarstwa słabe, o niskiej produktywności. O działaniu podatku rolnego zaraz po jego wprowadzeniu tak pisał M. Pietrewicz *...gospodarstwa osiągające dochód niższy od przeciętnego będą relatywnie silniej obciążone (odwrotnie proporcjonalnie do relacji ich dochodu do dochodu przeciętnego wdanych warunkach). Może on więc (podatek) w przyszłości spowodować wypadanie gospodarstw słabszych, nie mających dochodów poza rolnictwem.*³

2. Średnia cena żyta

Średnia cena żyta podawana jest przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Do 1.01.1997 r. podatek ustalany był dwa razy do roku - na I półrocze według średniej ceny skupu żyta za IV kwartał roku poprzedzającego rok podatko-

1 Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym, tekst jednolity Dz.U. z 1993 r. nr 94, poz. 431; zm. Dz.U. z 1994 r. nr 1, poz. 3, Dz.U. z 1996 r. nr 91, poz. 409, Dz.U. z 1997 r. nr 43, poz. 272, i nr 137, poz. 926. Dz.U. z 1998 r., nr 108. poz. 681

2 Por. Hanusz: Polityka podatkowa w zakresie różnicowania obciążeń dochodów rolniczych w Polsce, Lublin 1996 s. 218.

3 Por. M. Pietrewicz: Obciążenia podatkowe rolnictwa indywidualnego i uspołecznionego, Warszawa 1988, s. 82-83.

wy, za II półrocze według ceny żyta z II kwartału roku podatkowego. Od 1.01.1997 r. obowiązuje nowa regulacja, według której średnia cena skupu ustalana jest raz na rok.

Tabela przedstawiona poniżej obrazuje średnią cenę żyta według komunikatów Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego

Rok	Komunikat Prezesa GUS	Średnia cena skupu żyta		
		II kwartał	IV kwartał	Średnia
1989	12.01.1990 r. MP nr 2, p. 19		2,73 zł	
1990	07.07.1990 r. MP nr 27, p. 219 07.01.1991 r. MP nr 1, p. 10	5,84 zł	5,78 zł	5,81
1991	08.07.1991 r. MP nr 23, p. 164 10.01.1992 r. MP nr 2, p. 15	5,72 zł	4,68 zł	5,2
1992	13.07.1992 r. MP nr 23, p. 174 11.01.1992 r. MP 2, p. 8	6,69 zł	15,23 zł	10,96
1993	09.07.1993 r. MP nr 36, p. 375 10.01.1994 r. MP nr 3, p. 17	21,79 zł	17,18 zł	19,48
1994	11.07.1994 r. MP nr 39, p. 500 10.01.1996 r. MP nr 3, p. 37	18,42 zł	18,92 zł	18,67
1995	10.07.1995 r. MP nr 32, p. 426 09.01.1996 r. MP nr 3, p. 37	23,79 zł	23,86 zł	23,82
1996	09.07.1996 r. MP nr 43, p. 424	38,17 zł		
1996	16.10.1996 r. MP nr 64, p. 595	34,88 zł ^{I)}		
1997	15.10.1997 r. MP nr 79, p. 774	37,65 zł ^{II)}		
1998	21.10.1985 r. Mp nr 12, p. 36	33,14 zł ^{III)}		
1999	02.11.1999 r. MP nr 34, p. 530	29,11 zł ^{IV)}		

(I) Średnia cena skupu żyta za okres pierwszych trzech kwartałów 1996 r.

(II) Średnia cena skupu żyta za okres pierwszych trzech kwartałów 1997 r.

(III) Średnia cena skupu żyta za okres pierwszych trzech kwartałów 1998 r.

(IV) Średnia cena skupu żyta za okres pierwszych trzech kwartałów 1999 r.

Z danych przedstawionych w tabeli wynika wyraźnie, iż w latach 1990-99 średnia cena skupu żyta nie była skorelowana z inflacją. Podlegała wzrostowi w latach 1990-1997, ale był to wzrost nie oddający tempa inflacji - w zależności od roku bądź ją przewyższający, bądź nie nadążający za spadkiem wartości pieniądza. Zaś w latach 1997-1999 nastąpił proces odwrotny. Cena skupu żyta zaczęła maleć i to w sposób znaczący, natomiast inflacja nadal istniała.

Zauważyć należy, iż na przykład w roku 1994, podatek rolny był niższy niż w roku 1993. Dochodzi do paradoksów takich jak trzykrotny wzrost podatku rolnego w I półroczu 1993 r. (cena żyta z IV kwartału 1992 r.) w stosunku do I półrocza 1992 r. (cena żyta z I kwartału 1991) czy ponad 15% spadek wysokości podatku rolnego w II półroczu 1994 r. (cena z II kwartału 1993 r.) w stosunku do II półrocza 1993 r. (cena żyta z II kwartału 1993 r.). W I i II kwartale 1996 r. cena żyta przyjęta do celów podatku rolnego wyniosła 38,17 zł - była to wysokość przyjęta do wyznaczenia wysokości podatku za II półrocze 1996 r., zaś w roku 1998 obowiązuje maksymalna wysokość podatku taka jak średnia cena skupu żyta za III kwartale 1997-37,65 zł - czyli mniejsza o 1,5%. Cena skupu żyta w 1999 r. jest niewiele wyższa niż w roku 1995, zaś stanowi tylko 76% ceny żyta przyjętej do obliczania wysokości podatku rolnego w II kwartale roku 1996.

3. Cena żyta jako miernik wysokości podatku

Żyto w latach wprowadzania podatku rolnego, na początku lat osiemdziesiątych, było jednym z podstawowych produktów gospodarstwa rolnego. Obecnie produkcja żyta w Polsce zdecydowanie zmalała. W roku 1985 żyto stanowiło 21,3 % powierzchni zasiewów, natomiast pszenica - 13%, ziemniaki - 14,5%. W roku 1996 proporcje te znacznie się zmieniły. Żyto stanowi 19% zasiewów, pszenica 20%, ziemniaki 11%⁴.

W roku 1996⁵ żyto stanowiło 4% produkcji globalnej gospodarstwa rolnego, natomiast tylko 1,7% produkcji towarowej. Zboża stanowiły 22,9% produkcji rolniczej, z czego pszenica 9,6%⁶.

Dane dotyczące skupu produktów rolnych wyraźnie wskazują na zmniejszające się znaczenie w skupie produktów roślinnych, w tym szczególnie zboża. Skup produktów rolnych w 1996 roku kształtował się następująco - 30% produ-

4 Rocznik statystyczny Głównego Urzędu Statystycznego za rok 1996. Warszawa 1997, Tablica 15(465) Powierzchnia zasiewów, s. 329.

5 Rocznik Statystyczny GUS za rok 1996, Tabl. 13(463) Globalna i towarowa produkcja rolnicza.

6 Produkcja roślinna stanowiła 59% produkcji globalnej gospodarstwa rolnego, ale 38,7 % produkcji towarowej z czego zboża 22,9%, produkcja zwierzęca stanowiła 41% globalnej gospodarstwa natomiast 61,3 produkcji towarowej.

któw to produkty roślinne, 65% to produkty zwierzęce. Wśród produktów roślinnych żyto stanowi 2,4%, natomiast pszenica 9,8%⁷.

Uznać należy, iż żyto jest produktem marginalnym, jeżeli chodzi o udział w skupie produktów rolnych. Uzależnianie podstawowego obciążenia finansowego rolnictwa od cen skupu produktu, którego wartość stanowi w roku 1996 2,4% wartości skupionych produktów rolnych nie wydaje się być zbyt wiarygodne, jeżeli chodzi o dostosowanie wysokości podatku do ewentualnych możliwości płatniczych podatników, czy też uzależnienie wysokości podatku od cen możliwych przez nich do uzyskania za produkty rolnicze.

Do celów podatkowych zdecydowanie bardziej nadają się indeksy cen produktów sprzedawanych przez rolników oraz towarów i usług nabywanych przez nich, a także wskaźniki tempa wzrostu ich dochodów realnych.⁸ Tego rodzaju mierniki ekonomiczne byłyby zdecydowanie bardziej racjonalne, niż wybranie jako miernika produktu, który ma obecnie znaczenie marginalne.

Cena żyta ulega bardzo dużym wahaniom sezonowym. Jeżeli przyjmiemy jako punkt odniesienia cenę gruntów ornych i wyrazimy ją w kwintalach żyta i w kwintalach mięsa wieprzowego, okaże się wtedy, iż cena żyta ulega dużo większym wahaniom niż cena mięsa.

Cena gruntów ornych w złotych począwszy od roku 1990 do roku 1993 zwiększyła się blisko 4 razy. W następnych latach nastąpił spadek cen. W przeliczeniu na cenę żywca wieprzowego wzrost cen był około dwukrotny⁹.

Poniższa tabela zawiera relacje cen gruntów ornych liczone w q żyta i w q żywca wieprzowego¹⁰

	1985	1990	1991	1992	1993	1994
q żyta	80,6	68,2	147,9	120,3	85,5	112
q żywca	8,8	5,1	8,6	9,2	10,8	8,6

Najniższa cena wyrażona z q żyta stanowiła 47% ceny najwyższej. Najniższa cena wyrażona w q mięsa wieprzowego wynosiła 61% ceny najwyższej. Z tabeli powyższej wynika, iż cena żywca wieprzowego w stosunku do ceny ziemi wykazuje się dużo większą stabilnością, niż cena żyta.

7 Rocznik Statystyczny GUS za rok 1996, Tabl. 44 (494), s. 345. Skup produktów rolnych w 1996 roku.

8 H. Rudnicki: Gospodarka ziemią rolniczą w Polsce, Lublin 1995, s. 95 i n.

9 Wskaźnik bonitacji w poszczególnych województwach waha się od 1,16 w województwie krakowskim do 0,48 w województwie ostrołęckim, za: H. Rudnicki, Gospodarka ziemią..., s. 95.

10 Podane za Rocznik Statystyczny GUS, 1995, Tabela 9 (425), s. 311.

4. Wnioski

Powyższe rozważania wyraźnie wskazują, iż użycie cen żyta jako miernika wysokości podatku rolnego powoduje, iż wysokość podatku podlega zmianom w sposób w dużej części przypadkowy, nie mający wiele wspólnego z rzeczywistym wzrostem dochodów i kosztów w rolnictwie. Żyto, kiedyś jeden z podstawowych produktów rolnych, obecnie jest towarem o marginalnym znaczeniu. Jego cena podlega dużo większym wahanom sezonowym, niż cena innych produktów rolnych. Brak jest uzasadnienia na utrzymywanie tego rodzaju sztucznego miernika wysokości podatku. Jak najszybciej winien on być zastąpiony bądź zbiorczym wskaźnikiem wzrostu cen towarów i usług, bądź wskaźnikiem wysokości inflacji.